

Designéři nad Prahou

Matka měst bude hostit bitvu o Darwina

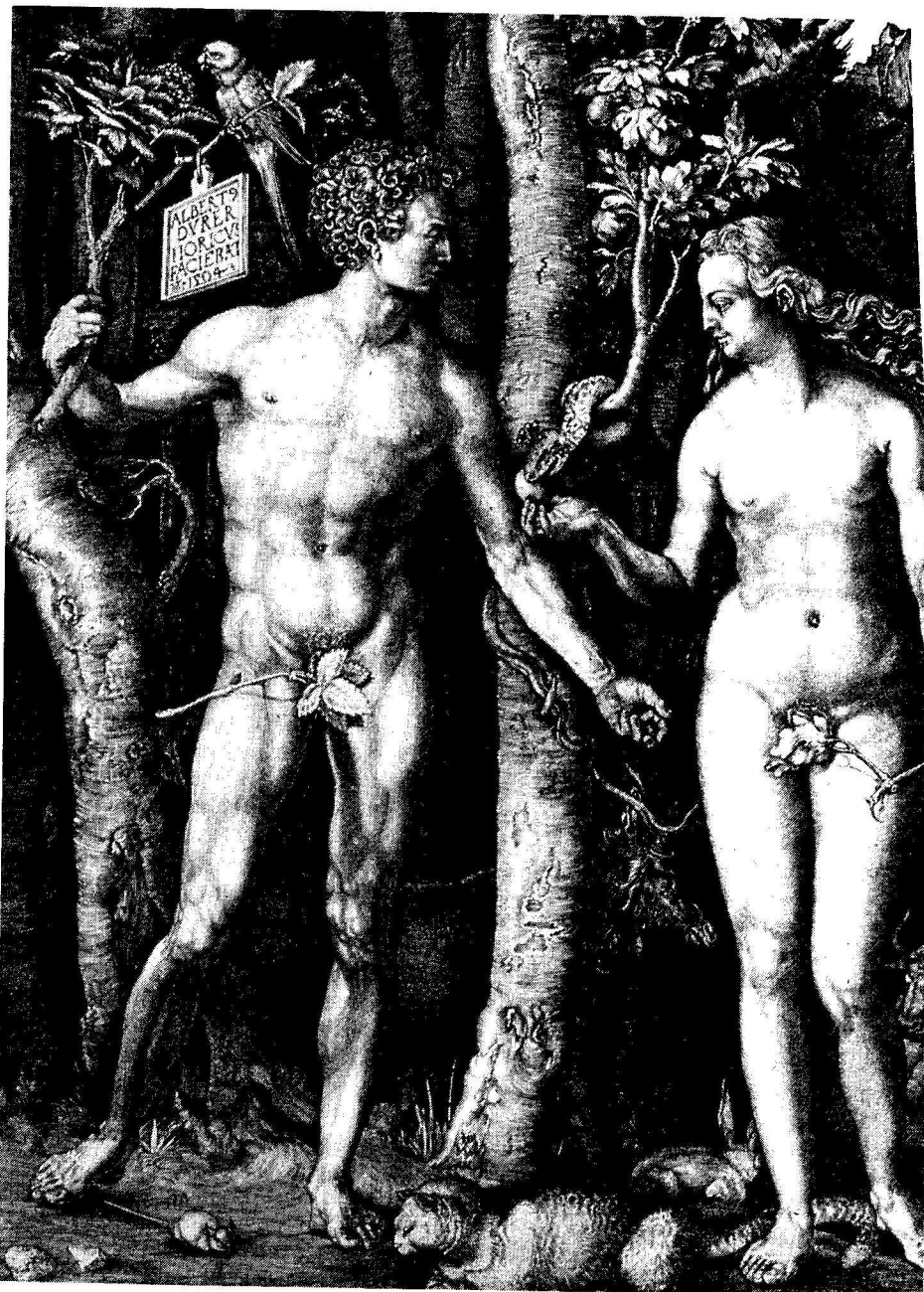
Praha o nadcházejícím víkendu zažije cosi z kařkovské atmosféry. Bude hostit něco jako vědecký kongres, ovšem v podání lidí, kteří očividně netuší, jak mají takové akce vypadat. Chybí organizační výbor a není tu vůbec nikdo, kdo by celou akci odborně zaštitil. Zato nechybí upozornění na jména sponzorů a vůbec to celé působí důvěrně známým dojmem teleshopingových firem s číslem poštovní schránky, ale bez adresy. Není divu, také zde se budou nabízet zázraky, plně srovnatelné se sadou nožů schopných překrojit i letící ananas. Jde totiž o „výzvu vědě 21. století“, světový sjezd zastánců takzvaného inteligentního designu. Kreacionistů s lidskou tváří, dalo by se také říci.

Na počátku byl Hodinář

Kreacionisté (nábožensky zaměření odpůrci evolučního pohledu na svět) jsou dvojího druhu. Kreacionismus tvrdého jádra popírá evoluci úplně, vycházejí z doslovného čtení bible. K hrůze všech seriózních biblistů světa tedy nakládá s Písmem zhruba stejně jako afghánští tálibové s koránem.

U nás je toto staroorientální blouznění k vidění jen vzácně, avšak v Americe, která v mnohém dokázala zakonzervovat názory evropských náboženských sektářů 17. století, jde o ideologii běžnou a politicky vlivnou. Mentalita jejich zastánců až překvapivě odpovídá mentalitě popíračů přistání na Měsíci či hledačů spikleneckého pozadí 11. září: jde o zvláštní kombinaci vpravdě boží naivity s koženě nehumornou předsudečností, obvykle kořeněnou značnou dávkou paranoie (Satan, jak známo, nespí).

To pochopitelně málo oslovuje lidi aspoň trochu sofistikovanějšího duševního založení. Soft verze kreacionismu se tedy tváří zcela civilizovaně. Uznává, že svět je starý miliardy let. Uznává, že evoluce jest, jenom popírá, že by mohla vytvořit něco nového. Živé organismy jsou totiž prý příliš složité, než aby mohly vzniknout postupnou evolucí, a jejich součástky jsou do té míry nezbytné pro funkci celku, že jakákoli jejich změna či ztráta by jej učinila zcela nefunkčním. Dokud nejsou součástky dokonalé, nemohou vytvořit funkce-schopný komplex, ale zároveň se nemohou krok po kroku zdokonalovat, protože nevědí, že jednou budou tvořit komplex – pokud zde ovšem nebyl Designér, který pracoval podle určitého plánu.

Snaha zabránit lidem, aby si mysleli to, co odporuje vědě, se ničím neliší od analogického názoru, že nelze tolerovat nic, co odporuje Písmu. (Adam a Eva od Albr Dürera, 1504.) FOTO PROFIMEDIA CZ / CORBIS

Zastánci inteligentního designu (ID) se tedy vracejí do 19. století, k anglickému teologovi Williamu Paleymu, pro něhož byl Hodinář nezbytným vysvětlením pro existenci hodinek nalezených na cestě. Není jistě náhodou, že i dnešní zastánci ID užívají obdobnou mašínistní metaforiku a jako příklad struktury, která nemohla vzniknout spontánní evolucí, předkládají past na myši.

Problém je pochopitelně v tom, že organismy se strojům složeným z dokonale zapadajících ozubených koleček vůbec ničím nepodobají, a pokud bychom mermomocí chtěli pro pochopení života používat nějakou sociální metaforu, mnohem vhodnější než past na myši by byl trh.

V obchodech lze dostat prakticky všechno, co se komu zamane, přičemž stále dokonalejší uspokojování i těch nefantastičtějších tužeb přesahuje všechny meze představitelnosti. Fakt, že je možné koupit si olivy černé i zelené, s peckou i bez pecky, sušené i naložené v láku, by – použijeme-li Paleyho argument – jasně poukazoval na existenci Velkého státního plánovače. Kupodivu nikdo takový neexistuje, a když existoval, olivy nebyly vůbec. Dokonalost tu vzniká spontánně, bez „hodinářů“.

Nechme však metafory stranou: pokaždé, když zastánci ID zpopularizovali nějaké fenomény, jež „nelze evolučně vysvětlit“ (oči, bakteriální bičky, biochemickou kaskádu srážení krve), biologové se na to vrhli a k vysvětlení jejich vzniku přinejmenším dnes nemají daleko. I když to lidé vlastně ani netuší, žijeme ve zcela revoluční době, kdy genomika, molekulární fylogenetika a srovnávací embryologie každým dnem zaplňují i takové mezery v našich znalostech, o nichž byl třeba i autor těchto řádků před pár lety přesvědčen, že s nimi prostě z principu nelze hnout.

Co dělal Stvořitel

Kombinace ID a víry v dlouhodobou evoluci je zvláště vnitřně rozporná. Pokud měl Designér vytvořit bakteriální bičku i srážení krve obratlovců, musel by se tím zabývat v různě dávné minulosti, nebo vlastně neustále. Designér tedy nebyl dost inteligentní, aby své dílo nemusel po pár milionech let zase upravovat a napravnout; pracoval v podstatě stejně chaoticky a neplánovaně jako evoluce.

Kreacionismus tvrdého jádra je tak vlastně vnitřně logičtější než snaha o vědecko-kreacionistickou hybridizaci. Pravý kreacionismus není pokrokem ve vědě nijak ohrožen, protože arbitrem pravdi-

vosti mu není věda, nýbrž svaté texty, kdežto ID je odsouzen k trvalému vyklízení dočasně nabytých pozic. Místo globálního odmítnutí vědecké metodologie jen vyhledává mezery v našich znalostech a s potěšením se v nich štourá. Autor těchto řádků slyšel na vlastní uši významného českého biofyzika, jak přednáší, že se spontánním vznikem života to nemohlo být jen tak, neboť cytozin (jedna ze čtyř molekul, jejichž zřetězení tvoří DNA) se v abiotických podmínkách rychleji rozkládá než tvoří, neboli že hlavní úlohou Stvořitele bylo zřejmě zoufalé doplňování té zatracené nestabilní molekuly.

Všichni lidé na světě se bohužel domnívají, že rozumějí evoluční biologii (často také kosmologii), a mohou tudíž přijít se svou troškou do mlýna; na imunologii nebo fyziologii fotosyntézy si kupodivu netroufají. I když opravdu nevíme, jak to s tím cytozinem při vzniku života bylo, je asi rozumné očekávat, že to protobiologové časem nějak rozlousknou a ID se bude muset zase jednou přestěhovat o kus dál.

Tvrzením, že nikterak neopouštějí obecnou metodologii přírodních věd, jenom žádají přijmout i ID jako možné alternativní vysvětlení toho, co vidíme kolem sebe, se dnešní neokreacionisté dostávají do slepé uličky, neboť „inteligentní činitelé zasahující do hmotných soustav“ jsou zcela mimo dosah vědecké metodologie. Proto také kreacionisté žádná konkrétní vysvětlení údajných záhad nenabízejí.

Kreacionismus je podbíhání latky: aniž by čekal, jestli se nějaká otevřená otázka nedá rozřešit, servíruje pořád stejnou, zcela obecnou instantní odpověď. Nemůže nám v poznávání světa pomoci právě proto, že všechno už ví předem; nabízí laciné řešení bez práce.

Kreacionismus je zkrátka a dobře přečin proti čistotě žánru. Věda je jako detektivka; když se v závěru dozvíme, že pachatelem byl Satan, cítíme se oprávněně podvedeni, protože takového pachatele jsme detektivními (vědeckými) metodami odhalit nemohli.

Je nicméně otázka, zda je tato fundamentalistická pošestilost opravdu tak nebezpečná. Média zásobují své konzumenty varovnými reportážemi o různých amerických školních radách, chystajících se zakázat Darwina.

Je to ale opravdu problém? Už pár desítek let je na školách vyučována komická karikatura darwinismu, jejímž výsledkem je absolutní nepochopení

podstaty věci v celé populaci, včetně většiny profesionálních přírodovědců. Školní osnovy by jistě dokázaly i kreacionismus učinit ještě nezapnějším, než je. Škola prostě složitější věci učit nemá, neboť to neumí, následkem čehož se jí jaksí nemusíme bát. Víra v nadpřirozenou moc školních osnov je v naší civilizaci zřetelně hypertrofovaná a trochu nadhledu by neškodilo. To, co ony tmářské školní rady prosazují, jsou obvykle odtučněné slogany typu „Evoluce je teorie, nikoli fakt“ či „Studenti by si měli být vědomi problémů Darwinovy teorie“, což je mimochodem pravda (přesně totéž platí i pro Stvoření).

Hysterie přírodovědců vůči světonázorové pluralitě je komickým zrcadlem obdobné nervozity, kterou v dobách Darwinových předváděli všelící církevní činitelé. Snaha zabránit lidem, aby si mysleli to, co odporuje vědě, se ničím neliší od analogického názoru, že nelze tolerovat nic, co odporuje Písmu, jenomže většina křesťanských intelektuálů už má tuto fázi za sebou. Věda bohužel stále trvá na modernistickém bludu, že světový názor smí být jenom jeden, a to ten správný. Na průměrného vědce – podstatně bigotnějšího, než je průměrný příslušník dnešního kléru – je tak upřímně řečeno dost neradostný pohled.

Sabat

Možná bude v Praze veselo. Český spolek pro potírání pavěd by rád nějak rozbil inteligentním designérům jejich chystaný sabat a zveřejnil už dokonce výzvu, aby se jeho členové sjezdu zúčastnili a vedli tam s přítomnými tmáři polemiku z pozice britké kritické racionality. Odměnou má být proplacení konferenčních poplatků.

Je to lehce znepokojující. To, že se v Praze sejdou různé sorty bigotů a ignorantů (účast přislíbily i vrcholné celebrity až z Ameriky – přijet má jeden biochemik, jeden právník a podobně), by snad nemuselo být důvodem, abychom podobně blbli i my ostatní. Neškodilo by, kdyby pražské Kongresové centrum (alias Pakul), už z minulosti nabitě jistou neblahou energií, následkem tohoto ideového běsnění konečně lehlo popelem, řekněme razantním zásahem inteligentního designéra.

Jan Zrzavý

Autor je evoluční biolog.